

nja, kaj je pravzaprav področje estetike, kateri so njegovi glavni problemi, osnovne smeri itd.

Jedro tega zgodovinskega pregleda tvorijo seveda najpomembnejši estetski misleci od Platona in Aristotela do Kanta, Hegla, Herbartia in predstavnikov modernih smeri. Pomembno je, da avtor opozarja tudi na danes manj znane in manj aktualne pisce, ki pa so s svojimi teorijami razvili značilne in v svojem času velikokrat odločilne estetske poglede. Prav tako opozarja tudi na filozofe, ki sicer niso bili estetiki, so pa za estetiko pomembni s posameznimi svojimi tezami in idejami. Ne zanemarija tudi razmišljanj samih umetnikov o umetnosti, njenih zakonih, lepoti itd. Izbor imen je torej precej širok (razen pri moderni estetiki, kjer se je avtor omejil le na nekatere pisce; od estetikov, ki niso marksisti, obravnava tako le Mukařovskega in Ingardna, od sodobnejših marksistov pa poleg Lukácsa še Adorna, Kosíka in Garaudya); oznake posameznih estetskih teorij so napisane precej strnjeno. Tako so *Sprehodi po estetiki* delo, ki daje po eni strani dovolj pregledov, po drugi pa (vsaj za starejša obdobja) informativno sorazmerno bogat začetni pogled v estetiko.

Pregled zgodovine estetike pomeni seveda tudi predstavitev temeljnih pojmov in osnovne problematike tega področja. Tako avtor npr. opozarja na subjektivistična in objektivistična stališča, na razmerje med lepim in resničnim, na vprašanje o vlogi razuma in čustev pri dojemanju lepega, itd. Pomembno je opozorilo, da estetska razpravljanja niso nujno obrobna. Tako avtor ob primeru slovenske neotomistične estetike, zlasti Mahničeve, ugotavlja, da je estetika lahko tudi „področje, kjer so se lomila in se še lomi kopja za eminentno politične stvari“ (str. 55). Vendar pa avtor ne opozori na problematičnost tistega odnosa, ki je v zgodovini ostajal bolj ali manj nevprašljiv, a ga je sodobna

estetska misel radikalno problematizirala. Gre za razmerje med umetnostjo in lepoto; od rešitve tega vprašanja je odvisen sam karakter estetike ali celo njen obstoj. Delo sicer opozarja na nekatera vprašanja, ki so s tem v najtesnejši zvezi, tako recimo na odnos med naravno in umetnostno lepoto. Toda zdi se, da bi bilo koristno ravno v uvodu v estetiko opozoriti na tisto notranjo protislovnost te discipline, ki izhaja iz dvojnosti njene funkcije kot vede o umetnosti in o lepem.

Kolikor bi hoteli pričujoče delo uporabljati tudi kot priročnik in ne le kot uvod, lahko občutimo, kot precejšnjo pomanjkljivost, da ni navedena obsežnejša bibliografija; omejena je namreč samo na slovenske knjižne izdaje s tega področja.

Igor Zabel

IZ ZGODOVINE PREVAJANJA NA SLOVENSKEM

**Zbornik Društva slovenskih
književnih prevajalcev 5 – 7**

*Uredili Drago Bajt, Frane Jerman,
Janko Moder*

*Društvo slovenskih književnih
prevajalcev, Ljubljana 1982*

Trojna zaporedna številka zbornika opozarja, da gre za serijsko publikacijo, povezano z vsakoletnimi jesenskimi delovnimi srečanji, ki jih Društvo slovenskih književnih prevajalcev prireja v različnih krajih na Slovenskem za stanovske tovariše iz vse Jugoslavije.

Slovenska prevodna literatura z zgodovinske perspektive je bila vodilna problemsko – tematska usmeritev treh takih zapovrstnih srečanj v letih 1979, 1980 in 1981. Zbornik je temu primerno obsežen in vsebinsko bogat. Vsekakor mu je v prid, da je izšel v eni knjigi namesto v treh, saj tako združeni prispevki kažejo izčrpnjšo, preglednejšo in bolj sklenjeno podobo o naši prevodni književnosti.

Vsebinska zaokroženost zbornika je predvsem zasluga ureditve, saj so prispevki, uvrščeni vanj, dokaj raznovrstni po izboru in obdelavi tem, pa tudi po obsegu. Osnovna homogenost je dosežena s tridelno kompozicijo, ki je uredniki sicer niso nikjer posebej označili. V uvodnem delu sta dva prispevka o teoretičnih pogledih na osrednjo problematiko, ki je nato konkretno obdelana v 27 člankih in razpravah, na koncu pa je razvrščenih še 7 referatov o različnih zadevah, ki z osrednjo temo niso povezani. Pomisleke glede uvrstitve v srednji, slovenski del, zbujata le razprava *Kako je Vladimira Levstika preveo Ivo Andrić*, s katero Simun Jurišić sistematično dopolnjuje svoja že prej obdelana poglavja o Andričevem prevajalskem opusu, in prispevek Toneta Potokarja *Alojz Gradnik v prevodih*, katerega težišče ni v obrisnem prikazu Gradnikove dovolj znane prevajalske dejavnosti, pač pa v izčrpnem opozorilu, kako pomanjkljivo upošteva podatke o ne ravno maloštevilnih srbohrvaških prevodih slovenskih avtorjev, med njimi tudi Gradnika, *Leksikon pisaca Jugoslavije*, edicija Maticе srpske v Novem Sadu. Ta dva prispevka in vsaj še del prikaza prevajalske dejavnosti Lili Novy, ki ga je napisala Djurdja Flèrè, bi sodila v posebno poglavje o slovenski književnosti v prevodih. Ta aspekt raziskovanja prevajalske dejavnosti je dejansko ena izmed pomembnih konstant na omenjenih srečanjih, na kar bi tudi v tem zborniku kazalo vidno opozoriti.

Ureditev osrednjega dela potemtakem tudi sama po sebi ni bila ravno lahko delo. Različna teoretična orientacija in njej ustrezna raba terminološkega aparata, različna raven obravnave prevoda, ki se sicer le še izjemoma zadovoljuje z ugotavljanjem „napak“ in praviloma teži h kompleksnejši analizi, pa tudi različno zajemanje tematike se je najočitneje pokazalo prav na območju, ki dovoljuje primerjavo. Izmed 18

avtorjev, med katerimi jih je nekaj napisalo tudi po več prispevkov, se nekateri osredotočajo na en sam prevod enega samega prvotnega besedila (Kajetan Gantar, *Gregorčičev poskus prevajanja Homerja*; Frane Jerman, *Na rob prvemu prevodu laično filozofskega dela*; Nikolaj Jež, *Glomarjev prevod „Kmetov“*; Velemir Gjurin, *Gregor Koritnik in njegov prevod Krokarija*). Nekateri obravnavajo različne slovenske prevode istega prvotnega besedila (K. Gantar Horacijev *Spomladansko pesem*, Tatjana Lešničar *Robinzona*, Janko Moder *Z ognjem in mečem*). Nekateri zanimajo večji izbori del posameznih avtorjev v večjem številu slovenskih prevodov (Dušana Željeznova prevodi Puškina, Štefana Barbariča prvi slovenski prevodi Turgenjeva, Janka Modra štirje štajerski prevajalci Shakespeara), Milana Štanteta celo splošna problematika prevajanja iz indijske literature. Približno polovica avtorjev in prispevkov pa postavlja v ospredje nazore in delovne postopke posameznih slovenskih prevajalcev (Tone Pretnar Miklošiča in Vraza, Matej Rode Frana Levstika in Franceta Bevka, Majda Stanovnik Josipa Murna in Herberta Grüna, Drago Bajt Vladimirja Levstika in Ceneta Kopčavarja, Nives Vidrih Ivana Laha, Aleš Berger Srečka Kosovela, Branko Gradišnik Izidorja Cankarja, Djurdja Flèrè Lili Novy, Marjan Strojjan vnovič Vladimirja Levstika). V nekatere razprave je vključena obsežno dokumentirana zunanja geneza posameznih prevodov in njihova pot do objave, nekatere zanima bolj notranja geneza, povezana s prevajalčevim literarnim nazorom in obzorjem, nekatere vključujejo tudi kritične odmeve posameznih prevodov, torej njihovo recepcijo. Vrsta in število elementov, zajetih v tekstne analize, se loči že pri obravnavi verznihs besedil, še bolj pa pri obravnavi proznih. Kljub vsemu temu je urednikom uspelo sestaviti iz posameznih poglavij, ali bolje, iz

pripravljalnih študij za posamezna poglavja zgodovine slovenske prevodne književnosti zanimivo, dokaj sklenjeno panoramo, ki zajema približno poldrugo stoletje – od romantike do pravkar preteklih desetletij. Tu je kompozicijski vidik kronološki – upoštevan je čas objave prevoda ali čas delovanja prevajalca.

Področje, ki doslej pri nas na ta način še ni bilo obdelano, se je tako pokazalo v jasnih, čeprav ne docela strnjjenih obrisih. V tem zborniku – nasprotno kakor v Cankarjevem (1977) in Župančičevem (1980), kjer to seveda ni bilo mogoče – niso upoštevani le prevodi avtorjev, ki so pri nas znani po svoji siceršnji dejavnosti (npr. Miklošič, Gregorčič, Kosovel), ampak tudi mnogih tistih, ki so literarno delali predvsem ali samo kot prevajalci (npr. Lavoslav Gorenjec – Podgoričan, Maksimiljan Samec, Matevž Trnovec – Lamurski, Dragotin Šauperl, Ivan Vrban – Zavravski, Peter Miklavec – Podravske, Matija Mračič, Amat Škerlj itd.). Še vedno pa so tudi tu upoštevani skoraj izključno le prevodi pomembnih, splošno priznanih del uglednih literarnih avtorjev. To pomeni, da je pri prvotnih besedilih, na katera so vezani prevodi, še vedno odločilen vidik njihove kvalitete ali družbene veljave, medtem ko je pri tako selekcioniranih prevedenih besedilih že priznано, da je primaren njihov obstoj, ki sam po sebi zahteva analizo, in šele sekundarno njihovo vrednotenje. Če bomo hoteli dobiti o svoji prevodni književnosti natančno in izčrpno sliko, bo očitno treba storiti še korak, ki ga je naša slovenistika (Kmecl, Paternu, Hladnik) za avtohtono slovensko književnost že jasno nakazala, čeprav še ne docela naredila: obravnavati bo treba – ne da bi pri tem opustili vidik vrednotenja prvotnega in prevedenega besedila – tudi prevode del, ki jih literarne zgodovine ne cenijo ali celo sploh ne upoštevajo, a so ne glede na to lahko

zelo vplivna. Poleg tega bo vsekakor potrebno razvijati tudi kakovost tekstne analize.

Prav v tej zvezi je v zborniku nadvse primerno opozorilo Mateja Rodeta na teorijo prevajanja in na nujno povezavo zgodovinskih raziskav s teoretičnimi dognanji v prispevku *Zgodovina prevajanja v luči teorije prevajanja*. Žal pa je njegovo sklicevanje na teorijo čisto posplošeno, kakor da gre za povsem enovito vedo, v kateri je že vse dokončno dognano in zato ni več potrebno omenjati nobenih njenih konkretnih predstavnikov, smeri ali vej. Te seveda obstajajo in soglašajo predvsem v tem, da vse skupaj šele poskušajo pravkaršnje opise in norme „prevajalske umetnosti“ spraviti na raven znanosti o prevodu in prevajanju. Resni in vse pozornosti vredni poskusi take vrste nastajajo z različnih izhodišč – lingvističnih, literarnoteoretičnih, filozofskih, informacijsko-teoretičnih itd. – in se v marsičem dopolnjujejo, v marsičem pa si tudi ostro nasprotujejo. Rodetov prikaz teorije prevajanja, v katerem tudi njegov lastni morebitni prispevek ni razviden, zato ne zadoštuje niti kot informacija o njej niti kot njena popularizacija. Delitev prevodov na 'dobesedne', 'prirejene' (tj. približne.) in 'prave', razvrstitev nekaj vidnejših slovenskih prevodov v te tri kategorije in sklep, da bi bilo iz zgodovine 'umetniškega prevajanja' pri Slovencih treba izločiti vse 'neprave' prevode, avtorja samega hitro pripelje v zadrego: Trubarjevo prevajalsko delo, ki po Rodetovem mnenju „ne prenese navedenih kriterijev“ in zato v tako zgodovino ne sodi, naj bi npr. obravnavali kvečjemu sorodni ali dopolnilni disciplini, in sicer 'priredbne' primerjalna književnost, 'dobesedne prevode' pa morebitna 'predzgodovina prevajanja.' Poskus, da bi s „čisto“ teorijo prišli do „čiste“ zgodovine prevoda in prevajanja, tako že na prvi mah pripelje tudi „neprave“ prevode spet v območje

prevodne literature, čeprav le v njen „predzgodovinski“ predalček. Teorija literarnega prevoda, ki jo prav z neizogibnim upoštevanjem zgodovinske perspektive povzemajo in razvijajo n. pr. Georges Mounin, André Lefevère, Robert de Beaugrande in Rolf Kloepfer, se danes ne obotavlja več priznavati, da so bili pogledi na jezikovno in estetsko adekvatnost ali ekvivalentnost prevodov v različnih obdobjih pač različni, in si prizadeva razložiti literarni prevod v vsem njegovem razponu in z vsemi njegovimi značilnostmi.

Škoda, da zbornik nima vsaj imenskega kazala in seznama obravnavanih prevodov. Iz kazala avtorjev in naslovov posameznih prispevkov je namreč mogoče razbrati le manjši del vsega tistega, kar je v njem zajeto.

Majda Stanovnik

Claudio Guillén
KNJIŽEVNOST KAO SISTEM

Prevod Tihomir Vučković
Nolit, Beograd (brez letnice)
(Književnost i civilizacija)

Srbohrvaški prevod knjige Claudia Guilléna *Literature as System* — izvornik je izšel leta 1971 — vsebuje enajst spisov, ki jih gre razumeti kot prispevek k teoriji literarne zgodovine, in seznanja bralca s pomembnim delom pri nas ne dovolj znanega, sicer pa uglednega ameriškega komparativista španskega rodu. Claudio Guillén je profesor na Harvardu, njegovo ime je že dobri dve desetletji mogoče slediti v številnih mednarodnih strokovnih revijah za vprašanja literature, vendar pa je najbolj stopilo v ospredje naše zavesti leta 1982 z desetim kongresom mednarodne zveze za primerjalno književnost (ICLA), ko je bil Guillén ob nizozemskem komparativistu D. W. Fokkemi programski selektor kongresnega gradi-

va in organizacijski predsednik sekcije za primerjalno poetiko. Guillénovo raziskovalno rast sta po njegovi lastni izjavi odločilno oblikovala Renato Poggioli in Amado Alonso, nam manj znani španski literarni zgodovinar, ki ga je tudi prvi seznanil s saussurovskim modelom, s katerim je Guillénovo pojmovanje zgodovine literature kot sistema bistveno povezano. Prav ta saussurovski izvor — nanj se sklicuje že v najzgodnejših spisih leta 1957 — je temeljna podlaga izrazito teoretske orientacije v njegovem pristopu k vprašanju literarne zgodovine, hkrati pa tisti nagib, ki se ne more izogniti primerjalnim vidikom preučevanja literarnih pojavov v širšem kontekstu. Seveda je v takšnem primeru pod oznako primerjalnosti razumeti njeno prenovljeno koncepcijo, ki je to vedo vse od poznih tridesetih let tega stoletja vztrajno preoblikovala iz prvotne zasnove, v kateri je marsikdo videl le komplementarno vlogo nacionalni literaturi, v vsezajemajočo vedo o literaturi v smislu nemške oznake *allgemeine Literaturwissenschaft*.

Vse spise pričujoče knjige je mogoče označiti za primerjalne, čeprav se, kot poudarja sam avtor, s komparativnimi vprašanji v ožjem pomenu besede, tj. s tako imenovano problematiko vplivov ukvarjata le prva dva (*Estetika literarnega vpliva, Zapis o vplivih in konvencijah*). Nikakor namreč ni mogoče na drugi del (*K definiciji pikaresknega, O rabi literarne zvrsti, Zvrst in protizvrst: odkrivanje pikaresknega, Literatura kot zgodovinska protislovnost: El Abencerraje, mavrski roman in ekloga*), torej na spise, posvečene izključno žanrskim vprašanjem, gledati drugače kot na izrazit prispevek primerjalni vedi, in isto lahko trdimo za zadnji sklop spisov (*Literatura kot sistem, Naknadna razmišljanja o literarnih obdobjih, O predmetu literarnih menjav*), ki odpirajo vprašanje o možnosti običajnih teoretskih zasnov literarne zgodovi-